



# Etableringen af Landsrådene

ET STREJFTOG OVER UDVIKLINGEN  
FRA LANDSRÅD TIL INATSISARTUT  
I TIDEN 1911-2011



**SOM FORMAND FOR INATSIARTUT** ønsker jeg, at vi har let tilgængelig information om den historiske udvikling indenfor de folkevalgtes arbejde. I den forbindelse er det min hensigt med dette hefte, at markere 100 året for oprettelsen af Landsrådene. Historien viser, at befolkningen i stigende grad er blevet inddraget i den politiske beslutningsproces fra oprettelsen af Landsrådene og frem til det vi i dag kender som Inatsisartut.

Jeg håber hermed, at kunne starte en proces, hvor vi i fællesskab sætter større fokus på vores historiske udvikling. Dette arbejde sker også i taknemmelighed til alle de, som gennem tiderne har repræsenteret befolkningen og deltaget i den politiske beslutningsproces.

Josef Motzfeldt  
Formand for Inatsisartut

September 2011

**"DET ER JO FØRSTE GANG,** at Repræsentanter for hele Befolkningen lige fra Nordre Strømfjord til Cap Farvel er traadt sammen for at drøfte Fællesanliggender for hele Landsdelen. Dagen i Dag er derfor en Mærkedag i Grønlands Historie. Jeg haaber den maa blive Begyndelsen til Udvikling og økonomisk Fremgang for Befolkningen og at den nye Samfundsinstitution – Landsraadet – maa bidrage til at udvikle Samfundsfølelsen heri Landet, saaledes at Befolkningen maa forstaa, at personlig Dygtighed ikke altid er nok, men at det ogsaa gælder om at slutte sig sammen i Enighed til fælles Arbejde, hvis man vil gøre sig Haab om en lykkelig Fremtid for Grønland" (fra Beretninger og Kundgørelser vedrørende Kolonierne i Grønland for aarene 1913-1917, side 59).

## Det første møde i Sydgrønlands Landsråd

Med disse ord bød formanden Ole Bendixen Landsrådsmedlemmerne velkommen, da Sydgrønlands Landsråd holdt sit første møde den 7. august 1911. Den første ordinære samling fandt sted i Godthåbs Bogtrykkeris store sal, hvor samtlige repræsentanter for de elleve landsråds kredse var til stede.

## Sydgrønlands Landsråds første møde

Tilstede ved Mødet var foruden Inspektøren Repræsentanter for samtlige 11 Landsraadskredse i Landsdelen, nemlig:

for 1. Kreds Overkateket Josva Klejst, Frederiksdal.

- 2. - Fanger Jens Hansen, Nanortalik
- 3. - Fanger Gerhardt Hansen, Sydprøven.
- 4. - Fanger Johannes Josephsen, Julianehaab.
- 5. - Fanger Otto Egede, Narssak.
- 6. - Fanger Jakob Hegelund, Frederikshaab.
- 7. - Overkateket Hans Motzfeldt, Fiskenäset.
- 8. - Fotograf John Møller, Godthaab.
- 9. - Fanger Nathan Lyberth, Sukkertoppen.
- 10. - Fanger Peter Rosing, Kangaaamiut.
- 11. - Fanger Carl Sivertsen, Holstensborg.

*Kilde: Beretninger og Kundgørelser vedrørende kolonierne i Grønland 1913-1917*

På dagsordenen for Sydgrønlands Landsråd var blandt andet: "Fremlæggelse og Drøftelse af Betænkning om Laan og Tilskud til Opførelse af nye Huse". Dette punkt blev taget op efter en middagspause på rådets første mødedag og videreført hele den næste dag og atter nogle timer på den tredje mødedag. Forsamlingen var ikke tilfreds med, at det grønlandske Selskab havde henstillet til ministeriet, at der blot var ansøgt om en bevilling på 3.000 kr. hos Rigsdagen til byggelån og -tilskud. Dette beløb skulle deles mellem Nord- og Sydgrønland, hvorfor der kun blev 1.500 kr. til hver landsdel. Det blev vurderet, at det kun var muligt at få bygget mellem seks og syv huse i hver landsdel for dette beløb. Efter forslag af Inspektøren henstillede Landsrådet derfor til Indenrigsministeriets overvejelse, at søge en tre årig bevilling hos Rigsdagen på 2.000 kr. årligt til den sydlige landsdel i indeværende rigsdagssamling. Der udspandt sig også en længere diskussion om, hvordan lånene skulle afdrages igen, og hvilke sikkerhedsforanstaltninger der skulle tages. Men rådet diskuterede også detaljer vedrørende husenes konstruktion. Inspektøren fandt det uheldigt at lægge tagbrædder på klink og foretrak, at der altid anvendtes tagpap, og to medlemmer udviste betænkelighed mod kravet om en zinkspand med låg til hvert hus.

Ialt skulle Sydgrønlands Landsråd behandle ti dagsordenspunkter over seks mødedage, som blev afholdt i ét stræk. Udover betænkningen om lån og tilskud

til opførelse af nye huse rummede dagsorden godkendelse af valglisterne, en redegørelse for fælleskassens benyttelse indtil Landsrådets sammentræden, forhandling om bevillinger i henhold til en kongelig anordning, fordeling af de af Indenrigsministeriet bevilgede anmagssatgarn og regler for deres benyttelse, fremlæggelse af forslag til forsøg med rævestutteri ved Godthåb og om udsendelse af motorfartøj til hvalrosfangst i Davisstrædet, en drøftelse af en ændring af reglerne for valgret og valgbarhed, af nye regler for repartitionsfordelingen samt af forslag til regler for ydelse af alimentationsbidrag.



*Sydgrønlands Landsråd på sit første møde i Godthåb i 1911. Billede: Arktisk Institut*

## Det første møde i Nordgrønlands Landsråd

En uge senere tråd Nordgrønlands Landsråd sammen for første gang. Da mødet gik i gang i gæstehjemmet i Egedesminde den 14. august, udtalte formanden Jens Daugaard-Jensen håbet om, "at Landsraadet maatte virke til Lykke og Gavn for Grønlænderne", og han fremhævede særligt, "at det maatte huskes, at de Ønsker, der fremkomme fra enkelt Side, maa kunne indordnes under Hensynet til det hele Samfunds Vel" (*fra Beretninger og Kundgørelser vedrørende Kolonierne i Grønland for aarene 1913-1917, side 72 f.*). På sit første møde måtte rådet undvære to medlemmer i starten.

Nordgrønlands Landsråd beskæftigede sig med i alt 22 dagsordenspunkter, hvoraf kun enkelte her skal nævnes: Forhandling om fastsættelse af regler for underholdsbidrag til børn som blev født udenfor ægteskab, om oprettelse af

## Nordgrønlands Landsråds første møde

Som Repræsentanter for Kredsene mødte efternævnte:

For 1. Kreds Fanger Jacob Rasmussen, Agto.

- 2. - Fanger Abia Stork, Manermiut.
- 3. - Fanger Wille Brandt, Egedesminde.
- 5. - Fanger Isak Jeremiassen, Jakobshavn.
- 6. - Fanger Johan Lange, Sarkak.
- 8. - Fanger Albrecht Josefsen, Niakornat.
- 9. - Fanger Johan Henningsen, Umanak.
- 10. - Fanger Thomas Løvstrøm, Igdlorssuit.
- 11. - Fanger og Kateket Ole Mørch, Upernivik.
- 12. - Fanger og Kateket Jan Svendsen, Augpilagtok.

For 4. og 7. Kreds var foreløbig ingen Repræsentant mødt.

*Kilde: Beretninger og Kundgørelser vedrørende kolonierne i Grønland 1913-1917*

en lånekasse til anskaffelse og fornyelse af huse og erhvervsredskaber, om fælles anmagssatindsamling, om regler for en ulykkesforsikring for personer, der udfører tjeneste i handlens, administrationens eller kirke- og skolevæsenets tjeneste, om ydelse af byggelån og byggetilskud ved nybygninger og ombygninger af grønlandske huse eller om fastsættelse af regler for valgret og valgbarhed til kommunerådene.



*Nordgrønlands Landsråd ved Arktisk Station i Godhavn i 1929. Det har ikke været muligt at finde et billede fra rådets første møde i 1911. Billede: Arktisk Institut*

## Fra "Beretning om Tilstanden i Grønland fra Oktober 1911 til September 1912"

Hvad Erhvervsforholdene angaar har *Sælfangsten* i Efteraaret gennemgaaende været god i Nordgrønland. I Vintermaanederne har Fangsten næsten overalt i Grønland været temmelig ringe, i Frederikshaabs Distrikt endog saa yderst slet, fordi Storisens Sammenfrysning her forhindrede al Fangst. Garnfangsten har paa Grund af Isforholdene kun givet ringe Udbytte. I Foraars- og Sommermaanederne har Fangsten været jævn god, men har dog ingen Steder givet særlig stort Udbytte, vel nærmest paa Grund af det daarlige Vejr.

*Ernæringsforholdene* maa i det hele betegnes som gode i Efteraaret, derimod har der omkring Midtvinter i Nordgrønland flere Steder været Trangtid, der har nødvendiggjort Uddeling af Understøttelse. I Foraaret og Sommeren har Ernæringsforholdene været rigtig gode overalt.

*Sundhedstilstanden* har i Efteraaret været meget daarligt. Næsten hele Grønland over optraadte ualmindelig hæftige og langvarige Influenza-Epidemier, der hyppig gik over til Lungebetændelse, medførte mange Dødsfald og havde langvarige Rekonvalescenser og Afkræftelsestilstande til Følge.

*Kilde: Beretninger og Kundgørelser vedrørende kolonierne i Grønland 1913-1917*

En ansøgning fra to færøske hvalfangerselskaber om tilladelse til at drive hvalfangst med fast station i Grønland blev mødt med stor kritik af Landsrådet. Selskabet havde påtænkt at drive fangst med mindst fem skibe, et antal som formodedes at vokse i fremtiden. Den heraf resulterende trafik langs kysten ansås at "være i høj Grad skadelig for Grønlændernes Fangst, idet de stadig frem- og tilbagegaaende Skibe vilde bortskræmme Sælhundene". Derfor vedtog Landsrådet til trods for gode udsigter til indtægter enstemmigt at fraråde en godkendelse af ansøgningen.

Nordgrønlands Landsråd gik også ind i et spørgsmål om eventuel erstatning til enkelte fangere i forbindelse med et forlis af en konebåd og tog stilling til, hvordan en "Opmuntring og Udmærkelse til duelige Erhververe, der ønske at forbedre deres Huse, eller til begyndende Kajakfangere, der ønske at anskaffe sig Riffel" kunne blive gennemført eller hvilke præmier der kunne uddeles fra fælleskassen for "Husholderiskhed og Sparsommelighed".

Efter fire mødedage sluttede mødet i Nordgrønlands Landsråd den 17. august 1911 kl. 18.

# BAGGRUNDEN FOR INDFØRELSEN AF LANDSRÅDENE

## Forstanderskabet bliver til Landsråd

I begyndelsen af 1900-tallet havde Handel og Mission stadig hver sin fremtrædende rolle i Grønland. Siden oprettelsen af Forstanderskabet i 1862 i Syd- og i 1863 i Nordgrønland var disse to grene bragt ind i et direkte samarbejde, som førte til voksende spændinger mellem Handelen og Missionen. Fra Missionens side var der især en voksende utilfredshed med, at Den Kongelige Grønlandske Handel (KGH) havde en alt for dominerende stilling uden at være underlagt nogen form for parlamentarisk kontrol. KGH var direkte underlagt Finansministeriet i Danmark, og den danske Rigsdag havde ikke været politisk involveret udover at tage stilling til de årlige finanslove, hvor Grønland optrådte.

### *Forstanderskabet*

*Forstanderskabet var lokale råd bestående af danske embedsmænd og en anset fanger fra hver plads i distriktet med missionæren som formand. Forstanderskabet skulle fungere som repræsentative organer i de grønlandske distrikter for at tage sig af lokale stridigheder og sociale problemer.*

*Da Forstanderskabet blev indført i 1862 i Syd- og i 1863 i Nordgrønland, var dette begrundet i et ønske om at højne befolkningens levestandard. Ved indførelsen af lokale råd håbede man, at der kunne indledes en udvikling hen imod selvstyre og demokrati. Forstanderskabet skulle således være begyndelsen på "et kommunalt selvstyre i Grønland, uafhængig af Handels administration og Missionen", som det hed i det oprindelige forslag til deres oprettelse.*

*Selvom Forstanderskabet fik en ikke ringe indflydelse på forholdene, idet befolkningen blev mere selvstændige og frigjort fra tidligere tiders armod, og der skabtes retstilstande med politimyndighed og domstol, begrænsede KGH's dominerende stilling alligevel befolkningens succes. Forstanderskabet eksisterede frem til 1908, hvor Styrelsesloven afløste Forstanderskabet med de nye Landsråd i Nord- og Sydgrønland og indførelsen af Kommuneråd.*

Grønlands 13 kolonier var tjenstligt inddelt i nord og syd med én Inspektør i hvert Forstanderskab, hvoraf den ene var bosiddende i Godhavn og den anden var bosiddende i Godthåb. De to Inspektører var øverste retsinstans og havde i

øvrigt tilsynspligt med al virksomhed i landet, kun skole og kirke var undtaget. De var kongelige embedsmænd med direkte adgang til ministeren, som for det meste blev rekrutteret fra KGH. Men også Missionen var udsat for kritik, idet det var tungt for Handelens folk at skulle underordne sig en missionær. Dertil kom, at Missionen ikke længere ansås som tidssvarende, og der kom flere og flere stemmer til, der krævede en reform af kirken.

En anden begivenhed der medvirkede til det stigende kritik af forholdene i Grønland var tiden der fulgte efter den Litterære Grønlands-Ekspedition, som blev ledet af den danske journalist og forfatter Ludvig Mylius-Erichsen. Han rejste sammen med Knud Rasmussen i årene 1902-04 og gav anledning til en øget offentlig opmærksomhed med en kritisk fokus på KGH's dominerende stilling. Diskussionen i Danmark og opmærksomheden omkring forholdene i Grønland resulterede i indførelsen af en ny lov. Loven skulle adskille handel og samfundets øvrige administration og dermed begrænse KGH's magtstilling og give befolkningen større indflydelse.

## Styrelsesloven af 1908

Beslutningen om at adskille handel og samfundets øvrige administration blev realiseret med Loven om Styrelse af Kolonierne i Grønland m.m. af 27. maj 1908. Styrelsesloven delte Grønland i to administrative enheder, den ene fra Egedesminde mod syd, den anden fra Jakobshavn mod nord.

Styrelsesloven resulterede i radikale ændringer i den politisk-administrative organisation i Grønland med oprettelse af Kommuneråd og to Landsråd. Forstanderskabet blev nedlagt og deres opgaver overført til disse to nye Landsråd. Mens Kommunerådene skulle fungere som lokale administrationsor-

### Landsrådsmedlemmernes erhvervsfordeling

	Syd			Nord		
	1911	1917	1923	1911	1917	1923
<i>Fangere</i>	8	8	4	12	10	7
<i>Ansatte i handel og administration</i>	1	1	4	0	2	3
<i>Ansatte i kirke og skole</i>	2	2	3	0	0	2
<b>Medlemmer i alt</b>	<b>11</b>	<b>11</b>	<b>11</b>	<b>12</b>	<b>12</b>	<b>12</b>





*Landsfogedboligen i Godhavn i 1917. Billede: Arktisk Institut*

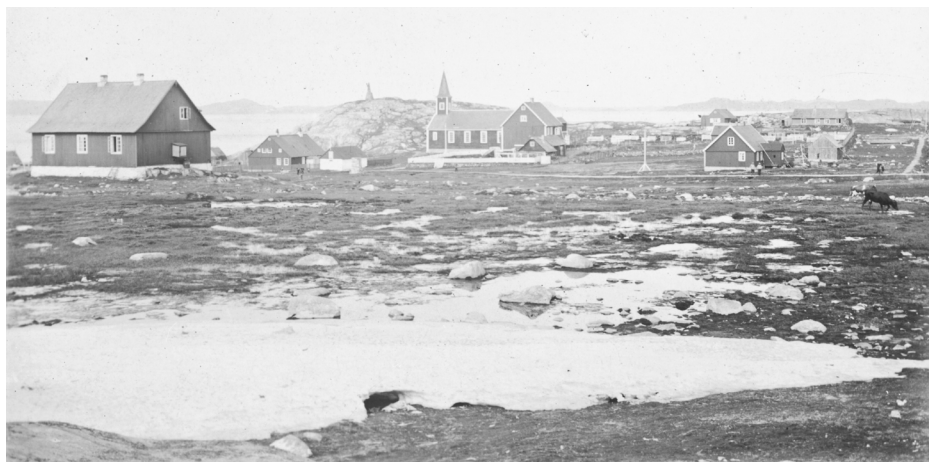
ganer i de 62 kommuner, var de to Landsråd for henholdsvis Nordgrønland og Sydgrønland en nyskabelse, som var tiltænkt større opgaver. Styrelsesloven medførte udover etableringen af Kommuneråd og Landsråd også, at retsplejen udskiltes med en egen ordning.

Selvom Styrelsesloven var blevet stadfæstet i 1908, gik der tre år inden Landsrådene kom i funktion. Knud Rasmussen fik i 1909 til opgave at rejse rundt på kysten og forklare sine landsmænd, hvad oprettelsen af Kommuneråd og Landsråd gik ud på. Den 1. april 1911 trådte Kommunerådene i virksomhed, og i august samme år holdt Landsrådene deres første møde. Dette betyder, at det i 2011 var 100 året for oprettelsen af Landsrådene, men rent faktisk er det 103 år siden, at loven om Landsrådene trådte i kraft.

Styrelsesloven gennemgik en mindre revision i 1912, hvor der blev indført fællesstyre i Danmark for samtlige grønlandske sager, som blev lagt ind under én direktør. I sager vedrørende kirke- og skolevæsenet hørte direktøren under Kirke- og Undervisningsministeriet, i alle andre sager refererede direktøren til Indenrigsministeriet. Under direktøren blev der ansat en handelschef for KGH, som stod for køb og salg i Danmark og som fungerede som direktørens handelskyndige rådgiver i andre handelssager. Den nye styrelsesdirektør blev i 1912 Jens Daugaard-Jensen, der siden 1900 havde fungeret som Inspektør for Nordgrønlands Forstanderskab og i 1911 havde været den første formand for Nordgrønlands Landsråd.

## LANDSRÅDENES BEFØJELSER OG SAMMENSÆTNING

Landsrådene mødtes en gang om året for at drøfte anliggender som vedrørte deres del af landet og for at komme med udspil til regeringen i Danmark, men uden at have nogen beslutningsmuligheder som sådan. Det kunne dreje sig om spørgsmål, som regeringen forelagde Landsrådene, eller spørgsmål, som medlemmerne selv kunne rejse. Landsrådene udtalte sig også om anvendelsen af landsdelens kasse og hele Grønlands fællesfond. Inspektøren var formand for Landsrådene, men uden stemmeret, og ellers var danskerne udelukket fra at deltage i Landsrådene.



*Godthåb formodentligt i 1921. Huset til venstre er det gamle sygehus. Længere bagved er Landsfogedboligen, over for den ses Vor Frelser Kirke. Billede: Arktisk Institut*

Medlemmerne af Landsrådene blev valgt for en seksårig periode i særlige kredse af de bosiddende grønlandske Kommunerådsmedlemmer. Og netop denne konstruktion medførte, at der fandt store udskiftninger sted ved hvert nyvalg. Antallet af medlemmer måtte ikke overstige tolv. Valgforsamlingen bestod dog sjældent af mere end ti personer, og medlemskabet i et af Landsrådene fik en åbenlyst betragtning som en omgangstjeneste mellem valgforsamlingens medlemmer.

For at være valgbar eller stemmeberettiget måtte man udover at have opnået en vis status (underforstået med at være en hæderlig og respektabel aktiv eller tidligere fanger) også være foregangsmand ved at være fri for at have modtaget fattighjælp eller en dom. Den gældende valgretsalders var sat til 22 år og valgbarhedsalderen var på 25 år.

Selvom kvinder på dette tidspunkt var helt udelukket fra at deltage i politik, var Landsrådene en revolutionerende nyordning, hvor nu kun grønlænderne skulle formulere deres holdninger i modsætning til den mere tilbagetrukne rolle grønlænderne tidligere havde spillet under Forstanderskabet. Med revisionen af Styrelsesloven i 1924/25 blev der dog åbnet op for, at også danskere kunne vælges til Landsrådene.

## LANDSRÅDENES FØRSTE ARBEJDSÅR

De fleste sager som stod på Landsrådenes dagsorden var i starten rejst af Styrelsen i Danmark, hvor det i perioden fra 1911-15 kun var mindre end en tredjedel af dagsordenspunkterne der blev direkte indbragt af medlemmerne selv. Dette ændrede sig dog gennem tiden, og i perioden 1931-35 var de forslag der kom fra Landsrådenes egne medlemmer vokset til over to tredjedele.

Var Landsrådene under deres behandlinger kommet frem til forskellige opfattelser, sendte Styrelsen i Danmark disse beslutninger tilbage for om muligt at få dem samordnet. Men Landsrådene var meget utilbøjelige til at rette sig ind efter hinanden, så i nogle tilfælde måtte der laves forskellige regler for Nord- og Sydgrønland. De fleste behandlinger mandede dog ud i enighed og medførte, at ministeriet blot stadfæstede reglerne, som dermed var ens for både Nord- og Sydgrønland.

Der var dog også sager, hvor Landsrådene tydeligt protesterede mod beslutninger som den danske regering havde foretaget. Et særligt eksempel herom er Landsrådenes tydelige protest mod en overenskomst, som Danmark havde indgået med Norge i 1924. Heri fik nordmænd lov til at udføre fangst på uboede strækninger i Østgrønland. Selvom Østgrønland ikke faldt under Landsrådenes virkeområde, tog begge Landsråd sagen op på eget initiativ samme år og gav med skarpe vendinger udtryk for, at en sådan overenskomst ikke blot var til skade for erhvervet i Grønland, men at Landsrådene var særdeles utilfredse med ikke at være blevet hørt forud en sådan beslutning.

Ellers havde de sager, som Landsrådsmedlemmerne selv rejste, for det meste deres udspring i et ønske om små forbedringer i hverdagen. I 1913 blev det eksempelvis muligt at købe petroleum til brug på fangstrejser, og i 1914 kunne offentlige midler bruges til at lade forældreløse og tjenestemænds børn få undervisning i kajakroning. Generelt set var Landsrådsmedlemmerne i de første år dog meget beskæftiget med fredningssager, og diskussioner om, hvornår eksempelvis edderfugle eller lomvier måtte jages, indtog en væsentlig del af Landsrådenes møder.

## LANDSRÅDENES VÆRTSBYER

Landsrådenes mødesteder var blevet fastlagt i "Anordning vedrørende de grønlandske Landsraad" og faldt sammen med de tidligere Inspektørens hovedsæde fra Forstanderskabets tid. § 8 anførte følgende: "Under almindelige Forhold samles Sydgrønlands Landsråd til Møde ved Godthaab og Nordgrønlands i Godhavn. I Tilfælde, hvor særlige Forhold gør sig gældende, kan Formanden dog sammenkalde Landsraadet paa et andet Sted indenfor Landsdelen." Og denne undtagelsesmulighed benyttede Landsrådene sig ivrigt af. Blandt andet var kolonien Uummanaq to gange værtsby for det nordgrønlandske Landsrådsmøde, mens Sydgrønlands Landsråd engang holdt møde ved "anlægget" Nanortalik og en anden gang grundet epidemi i Nuuk ved det lille udsted Narsaq syd for Nuuk.

§ 8 bestemte endvidere, at "Indkaldelsen foregaar ved Brev fra Formanden direkte til hvert Medlem og skal foretages med den første almindelige Post, som udgaar fra Inspektøren om Foraaret, efter at der er modtaget Post saavel fra Danmark som fra Landsraadskresene" (*fra Beretninger og Kundgørelser vedrørende Kolonierne i Grønland for aarene 1909-1912, side 165 f.*).

Det var kutyme, at enkelte Landsrådsmedlemmer selv roede i kajak eller i ro-båd til møderne. Og dette skete til tider med livet som indsats. Ole Seth, som var medlem i Sydgrønlands Landsråd fra 1917 til 1919, rejste engang alene i kajak den lange vej fra Sisimiut til Nuuk, hvor Landsrådsmødet foregik. Stor-



*Sydgrønlands Landsrådsmedlemmer på vej til møde sammen med præster og kateketer ombord på et af disktriktsfartøjerne, sandsynligvis motorskonnerten "Bjørnen".  
Billede: © Nunatta Katersugaasivia Allagaateqarfialu*

men overraskede ham, da han var på vej hjem. Om natten i begravende mørke strejdede han mod elementernes rasen. Han søgte ly i land, og han sad den lange nat på kajakken for at den ikke skulle blæse væk. Efter den drøje omgang fik han lungebetændelse og døde umiddelbart efter hjemkomsten. Det skete dog også, at Landsrådsmedlemmerne blev hentet af Inspektøren i en af Statens få motorbåde, som var installeret i hvert Inspektørs hovedsæde.

### *Formænd for Sydgrønlands Landsråd*

*Ole Bendixen 1911-12  
Oluf Hastrup 1913-14  
C.F. Harries 1915-23  
Chr. Simony (konst.) 1924  
Knud Honoré Petersen 1925-29  
(navneændring til Oldendow 1929)  
F.A. Madsen (konst.) 1930  
Knud Oldendow 1931  
Aksel Svane 1932-39  
C.F. Simony 1947*

### *Formænd for Nordgrønlands Landsråd*

*Jens Daugaard-Jensen 1911-12  
H. Lindow 1913-24  
Ph. Rosendahl 1925-39  
Jørgen Berthelsen (vikar) 1928-29  
N.O. Christensen 1947*

### *Fællesmøder*

*Aksel Svane 1940  
Eske Brun 1941, 1943, 1948, 1950  
C.F. Simony (konst.) 1945-46, 1949*

### *Formænd for Grønlands Landsråd*

*P.H. Lundsteen 1951-54, 1957-60  
N.O. Christensen 1955-56, 1963-66  
Finn Nielsen 1961-62  
Erling Høegh 1967-70  
Lars Chemnitz 1971-79*

*Fra 1911-66 var den øverste embedsmand i Grønland født formand for rådet. 1911-24 med titel af Inspektør, 1925-50 som Landsfoged og 1950-66 som Landshøvding. 1967-79 var Formanden valgt af og blandt Landsrådets egne medlemmer.*

## **TIDEN SIDEN 1948**

### **Sammenlægning af de to Landsråd**

Efter 2. verdenskrig, hvor Grønland havde været isoleret fra omverdenen, var der behov for en videre udvikling af det grønlandske samfund. Den danske statsminister Hans Hedtoft tog i august 1948 til Grønland for at holde møder med Landsrådene i Nord og Syd for at høre om rådernes holdninger, om isolationen af Grønland og den monopoliserede handel skulle ophøre og om modernisering af samfundet skulle påbegyndes.

Landsrådene havde kun en dag til at udtale sig, men resultatet var et klart ønske om at få Grønland åbnet og udviklet med det formål at kunne blive i stand til at sammenligne sig med andre samfund både økonomisk og kulturelt.

På baggrund af Hans Hedtofts besøg og Landsrådenes ønske om en udvikling af Grønland blev der i november 1948 nedsat en Grønlandskommission, som afsluttede sit arbejde i marts 1950 med udgivelsen af G-50 betænkningen. Den 27. maj 1950 blev der vedtaget otte nye love om nyordningen i Grønland. Nyordningen betød, at de to Landsråd blev lagt sammen til et råd, som skulle residere i Godthåb og samles en gang årligt.

De administrativt udpegede Inspektører fra Forstanderskabets tid, som fungerede som formænd for Landsrådene i Nord- og Sydgrønland, var sidenhen blevet til Landsfogeder, og begge Landsfogedembeder i Nord og Syd blev slået sammen til en Landshøvding. Denne Landshøvding, som stadig var en udpeget embedsmand fra Danmark, blev nu indsat som formand for det samlede Landsråd. Samtidigt blev de ca. 62 kommuner reduceret til 16 kommuner.

Med den nye lov om nyordningen i Grønland fik både mænd og kvinder over 23 år stemmeret. Og denne nye ret kunne udnyttes, da befolkningen den 29. juni 1951 for første gang fik mulighed for at stemme til Landsrådet. Der var ikke partier, men kandidater som stillede op som enkeltpersoner. I 1951 blev P.H. Lundsteen udnævnt som den første formand for det samlede Landsråd med titlen Landshøvding.

## Fra Landshøvding til Formand

Indtil 1967 var Landshøvdingen formand for Landsrådet og blev udpeget administrativt fra Styrelsen i Danmark, men den 23. maj 1967 holder Jørgen C. F. Olsen sin åbningstale som nestor for Landsrådet og Erling Høegh blev valgt som Landsrådets formand. Landshøvdingen deltog fortsat på møderne og er gennem tiden blevet til det vi i dag kender som Rigsombudsmanden, som fortsat har en plads i Inatsisartut. Landsrådet virkede herefter helt frem til Hjemmestyrets indførelse i 1979.

### Valgperioder

#### *Nordgrønlands og Sydgrønlands Landsråd*

1911-1917

1917-1923

1923-1927

1927-1933

1933-1939

1939-1945

1945-1951

#### *Grønlands Landsråd*

1951-1955

1955-1959

1959-1963

1963-1967

1967-1971

1971-1975

1975-1979



## Fra Landsråd til Inatsisartut

Med indførelsen af Hjemmestyret i 1979 blev Landsrådet ændret til Landstinget. I Hjemmestyrets første år var formanden for Landstinget også formand for Landsstyret. Dette blev først ændret i 1988, da Landstinget og Landsstyret hver fik sin formand. Denne overgang betegnes ofte med indførelsen af parlamentarismen i Grønland, hvor man adskilte rammerne for den lovgivende og den udøvende magt.

Ved Selvstyrets indførelse den 21. juni 2009 blev begrebet "Landstinget" med Loven om Selvstyre i Grønland ændret til "Inatsisartut".



*Det første folkevalgte Landsråd i 1951. Billede: Arktisk Institut*

### *Tekstkilder:*

Lov nr. 139 - 1908 om Styrelse af Kolonierne i Grønland m.m., 1908

Beretninger og Kundgørelser vedrørende kolonierne i Grønland for aarene 1909-1912, 1914

Beretninger og Kundgørelser vedrørende kolonierne i Grønland for aarene 1913-1917, 1918

Fleischer, Jørgen: Grønlands Lumumba, 2000

Fleischer, Jørgen: I år for 100 år siden startede landsrådet, i: Sermitsiaq nr. 32/2011

Kjær Sørensen, Axel: Danmark-Grønland i det 20. århundrede, 1983

Rosing Olsen, Tupaarnaq: I skyggen af kajakerne, 2005

Interview med Daniel Thorleifsen i august 2011

Intervied med Jørgen Fleischer i september 2011



Inatsisartut · Postboks 1060 · 3900 Nuuk  
Telefon +299 34 50 00  
[inatsisartut@inatsisartut.gl](mailto:inatsisartut@inatsisartut.gl) · [www.inatsisartut.gl](http://www.inatsisartut.gl)